

Historia Slavorum Occidentis
2022, R. 12, nr 2 (33)
ISSN 2084-1213
DOI: 10.15804/hso220209

**Pavel Krafl, *Dvě studie k synodálnímu
zákonodárství (Würzburg 1287, Kališ 1420),
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Nitra
2021, ss. 119; ISBN 978-80-558-1740-8
[Ius canonicum medii aevii, vol. 2]***

Pavel Krafl – český historik specializující se v historii synodů v středověké Evropě – posvětil svou novou rozpravou českým i polským zagadnieniom synodalnym. W pierwszej jej części omówił synodalne ustawodawstwo uchwalone w Würzburgu w 1287 r., a w drugiej przygotował edycję statutów prowincjonalnych arcybiskupa gnieźnieńskiego Michała Trąby, ogłoszonych po raz pierwszy w Kaliszu w 1420 r. Synod w Würzburgu zwołano w 1287 r. pod wodzą legata Jana Boccamazzy. Podejmowano na nim zagadnienia dotyczące nie tylko niemieckich diecezji w Rzeszy, jego postanowienia obowiązywały również w czeskich diecezjach i dotyczyły zarówno kleru, jak i świeckich. Uchwały te wpływały na polityczną sytuację wewnątrz ziem czeskich. P. Krafl zauważył, że synod w Würzburgu odegrał ważną rolę w czeskiej historii XIII w. i tego względu należałoby dokładniej przeanalizować zakres jego oddziaływań na społeczeństwo czeskie w drugiej połowie XIII w.

Pavel Krafl podzielił pierwszą część swojej pracy na sześć następujących rozdziałów: „Úvod” (s. 7), „Würzburgská legatská statuta z roku 1287 a české diecéze” (s. 9–46), „Výťah z polských provinciálních statut z roku 1420 v rukopise mikulovské dietrichštejnské knihovny” (s. 47–97), „Prameny a literatura” (s. 99–109), „Použitě zkratky” (s. 110–111), „Osobní a místní rejstřík” (s. 112–115), „Summary” (s. 117–118), „Ediční poznámka” (s. 119). Część „Würzburgská legatská statuta z roku 1287 a české diecéze” dzieli się na mniejsze podrozdziały, mianowicie: „Edice a literatura” (s. 11–15), „Okolnosti konání legátské synody a legace Jana Boccamazzy” (s. 15–21), „Život kléru” (s. 21–23), „Bohoslužby, svátosti” (s. 23–25), „Obsazování

far a kapli” (s. 25–30), „Církevní majetky a jejich ochrana” (s. 30–35), „Opevněné kostely” (s. 35–37), „Fyzické napadání kléru a vyslanců církevních osob a institucí” (s. 37–38), „Soudní imunita kléru, konzervátoři práv” (s. 38–39), „Miscellanea: falsátorství, lichva” (s. 40), „Světské právo” (s. 41), „Rozšíření statut” (s. 41–45), „Zavěr” (s. 45–46). Natomiast część „Výtah z polských provinciálních statut z roku 1420 v rukopise mikulovské dietrichštejnské knihovny” zawiera w sobie następujące podczęści: „Úvodní stať” (s. 49–56), „Výtah z provinciálních statut. Edice” (s. 57–93), „Středověký rejstřík k výtahu z provinciálních statut” (s. 94–97), część zaś „Prameny a literatura” dzieli się na następujące podczęści: „Nepublikované prameny” (s. 99), „Tištěné prameny” (s. 99–101), Literatura (s. 101–109).

W części poświęconej powiązaniom statutów würzburgskich z Kościołem czeskim Pavel Krafl we wstępie zauważył, że papieże w drugiej połowie XIII i XIV w., chcąc wprowadzić prawno-kanoniczne prośby do poszczególnych (partykularnych) Kościołów, uciekali się do zwoływania synodów przez legatów Stolicy Apostolskiej. Jak wyżej wspomniałem, ówczesne statuty kościelne nie pozostawały bez wpływu na sytuację polityczną. W podczęści poświęconej dotychczasowym edycjom i historiografii würzburgskich postanowień Autor szeroko omówił dotychczasowe wydania statutów würzburgskich, począwszy od pierwszego wydania w XVII w.; wspomniał też edycje innych przekazów źródłowych, w których odwoływano się do würzburgskich postanowień synodalnych. Następnie omówił literaturę dotyczącą tychże statutów oraz przypomniał o istotnych rozważaniach Władysława Abrahama, który próbował odpowiedzieć na pytanie, czy statuty würzburgskie obowiązywały także w Polsce. Za zastanawiający fakt Krafl uznał brak szczególnego zainteresowania tymi statutami wśród czeskich historyków.

Następnie Autor wnikliwie omówił okoliczności przebiegu synodu i legacji Jana Boccamazzy. Szczególną uwagę zwrócił, co w pełni zrozumiałe, na czeskich uczestników tego zgromadzenia i ich aktywność. Następnie uczony czeski odniósł się do kwestii związanych z życiem kleru, celebracją mszy świętych, udzielaniem sakramentów, obsadzaniem kościołów farnych i kaplic, wznoszeniem fortyfikacji kościołów, napaściami na duchownych i ludzi Kościoła, sądowym immunitetem kleru, fałszerstwami, lichwą, prawem świeckim oraz metodami propagowania nowych przepisów prawnych.

W drugiej części swej pracy Pavel Krafl wydał tekst ekscerptów z prowincjonalnych statutów gnieźnieńskiego arcybiskupa Mikołaja Trąby. Statuty te, ogłoszone pierwotnie w 1420 r., zachowały się w jednej kopii i z tego względu, zdaniem Autora, szczególną uwagę badaczy powinny się cieszyć nieliczne i fragmentarycznie

zachowane wyciągi z tych statutów. Za podstawę wydania posłużył śląski rękopis przechowywany w Morawskiej Bibliotece Wojewódzkiej (Moravská zemská knihovna v Brně). Manuskrypt ten, oznaczony obecnie sygnaturą 108, wchodził przed laty w skład biblioteki dietrichštejnskiej w Mikulovie. Chociaż zachowały się trzy opisy tego rękopisu w literaturze naukowej (Beda Dudík, następnie Adolf Patera oraz Vladislav Dokoupil), to jednak manuskrypt ten nie wzbudzał szczególnego zainteresowania historyków; nigdy wcześniej nie był też publikowany. Pomijano milczeniem jego istnienie przy okazji edycji innych statutów. Z polskich badaczy wspomniany o nim jedynie Wojciech Mrozowicz. Ekscerpt zachował się w kodeksie, do którego obok wspomnianych statutów wpisano teksty teologiczne, a w tym Jana Husa i Jakoubka ze Stříbra oraz dokument dotyczący przeniesienia klasztoru kanoników regularnych św. Augustyna do Žagania. Obok edycji tekstu statutów Pavel Krafl załączył spis źródeł i literatury, wykaz skrótów, indeksy osobowe i miejscowe oraz streszczenie i informację o ilustracji na okładce.

Badania Pavla Krafla nad synodami przynoszą niezwykle cenne studia o synodzie zwołanym w Würzburgu przez legata papieskiego Jana Boccamazzę oraz oddziaływaniu ogłoszonych tam postanowień na życie religijne i społeczne w Czechach. Dzięki drugiej części [statut arcybiskupa Mikołaj Traby – wieluńsko-kaliski z 1420 r.] zyskaliśmy dostęp do rękopisu zawierającego wyciąg kaliskich statutów synodalnych. Rozprawa ta wzbogaciła wiedzę o recepcji polskich uchwał synodalnych na Morawach. Żywimy nadzieję, że niebawem nowe publikacje Pavla Krafla poszerzą wiedzę o postanowieniach synodalnych w Europie Środkowej w średniowieczu.

Dr Wojciech Jasiński
Zakład Językoznawstwa
Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk
Oddział w Poznaniu
Stary Rynek 78/79, 61-772 Poznań